

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΘΑΛΕΩΝ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1867 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1868.

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΙΣΤΟΥ
ΥΕΩΝ ΑΡΙΘ. _____

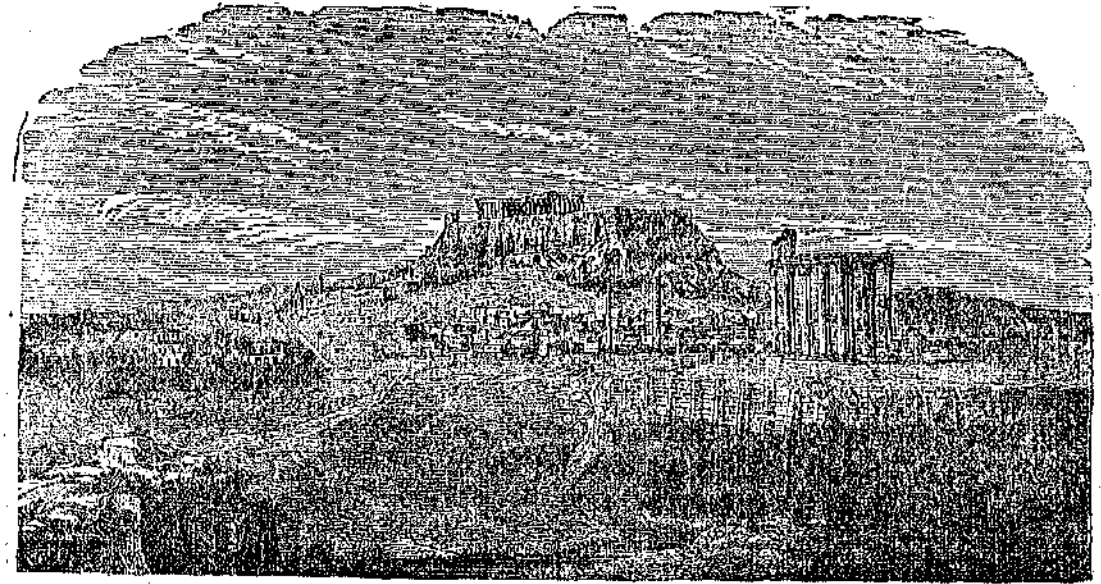
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΑΘΗΜΕΡΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
Κωνσταντίνου
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

(ὅδὸς Περαιῶς.)

1868.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 448.

Π Ε Ρ Ι
ΤΟΥ ΝΕΥΡΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ
ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΑΥΤΟΥ.

(Μαθήματα δύο, διδασθέντα ἐν τῷ Λυκείῳ ὑπὸ τοῦ
ιατροῦ καὶ καθηγητοῦ Δ. ΠΑΛΛΑΔΙ.)

Μάθημα Α΄.

ΠΡΟΤΙΘΕΜΕΝΟΣ νὰ ἐμιλήσω περὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, ἐνόησά ὅτι ἐξελέξαμην ἀντικείμενον μαθήματος λίαν ἐργώδες, ἀλλ' ἔμεινα σπουδαῖον καὶ ὑψηλόν· μακάριος δ' ἂν δυναθῶ νὰ τὸ καταστήσω εὐληπτον, ποικίλον καὶ τερπνόν. Καὶ τί σπουδαιότερον καὶ ὑψηλότερον τῆς σπουδῆς τῆς φύσεως, ἢς μέρη καὶ ἡμεῖς ἐσμέν; Διὰ τῆς σπουδῆς ταύτης βλέπομεν πανταχοῦ ἐνεργείας, μεταβολάς, κινήσεις καὶ ζωὴν· ἀνακαλύπτομεν μυστηριώδεις τινας ἀρχηγόνους αἰτίας· ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἀνεργώμεθα εἰς τὴν ἐννοίαν ὑπερτάτης αἰτίας· καὶ ἔμπροσθεν θαυμασμοῦ ὑψώμεθα εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ αἰωνίου κοσμοποιῦ. Ἰψοῦντο τῶν αἰ τριχῶν τῆς κεφαλῆς τοῦ Νεύτωνος, ὅταν ὁ μεγαλοφυής οὗτος ἀνὴρ προσέειπεν ὅτι τὰ βλέμματι ἐπὶ τοῦ στερεώματος· ἐπιπτεν ἢ

σμίλη ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Γαλιανοῦ ἀνατέμνοντες, καὶ ἐν τῇ ἐκστάσει αὐτοῦ ὁ θαυμάσιος οὗτος ἱατρός ἀνεκραύγαζεν, ὅτι δὲν εἶναι ἔργα τύχης, ἀλλὰ πανσόφου δημιουργοῦ. Καὶ οὕτως οἱ φυσιολόγοι, οἱ ἱατροὶ, σπουδάζοντες τὴν φύσιν, μελετῶντες τὰ τε ὀργανικὰ καὶ ἀνόργανα σώματα, παρατηροῦντες τὴν θαυμασίαν τεχνίθειαν, ἣν ἡ φύσις ἀναπτύσσει ἐν τῇ διαπλάσει ἰδίως τῶν ὀργανικῶν ὄντων, διὰ πειραματικῆς ὁδοῦ, διὰ τῆς ἐπικωμικῆς καλουμένης μεθόδου, ἀνέβησαν ἀπὸ τῆς ὕλης εἰς τὸ πνεῦμα, ἀπὸ τῶν δημιουργημάτων εἰς τὸν δημιουργόν, ἀπὸ τοῦ κόσμου εἰς τὸν Θεόν.

Ἴνα δὲ δώσωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὀφείλομεν νὰ προτάξωμεν ὀλίγα περὶ τῆς συστάσεως τοῦ συστήματος τούτου. Καλοῦσι νευρικὸν σύστημα οἱ φυσιολόγοι τὸν ἐγκεφαλον μετὰ τοῦ νωτιαίου ἤτοι ῥαχίτου μυελοῦ, τούτεστι τὸν ἐγκεφαλονωτιαῖον ἄξονα, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐκφυόμενα καὶ ἀπὸ πᾶν τὸ σῶμα ἡμῶν διαπλάττομενα νεῦρα. Τὰ καλώδια ταῦτα, δι' ἃν ἡ ψυχὴ λαμβάνει τὰς εἰδήσεις καὶ διαδίδει τὰς διαταγὰς αὐτῆς, συνίστανται ἐξ ἀοράτων καὶ μόνον διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἀνακαλυπτομένων κυλινδρῶν· οἱ κύλινδροι δὲ οὗτοι ἔχουσι περιτόλιγμα καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ὕλην τινὰ διαφανῆ, νευρικὸν μυελόν, ἢ ἐντερρίωνην καλούμενον, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ μίαν ἴνα, ἐμ-

αυτή έτέρα ιδέα δρμεμφυτική, κατωτέρα, άπολυμένης τής άρχικής πρώτης ιδέας.

Εν τοις μηχανικοις δρμεμφύτοις τών ζώων παρτηρείται άρχική τις ιδέα, άδιδάκτως ένεργουμένη, ή αυτή έμμένονσα άπό τών γονέων εις τά έγκονα' τά πτανά κατασκευάζουσι τήν φωλαάν των άδιδάκτως, και ώς οι γονείς των άπραλλάκτως' ώστε δικαίως ο μέγας φυσιοδίφης τής Γαλλίας Cuvier παρεδέχετο τάς έμφύτους ιδέας έν τώ δρμεμφύτω. Ο λόγος τώντι τών λογικών άλλως πράξων έν τοις δρμεμφύτοις δέν κείται έν τώ νευρικό συστήματι, άλλ' ύπεράνω αούτου' είναι δύναμις, ύπερ τήν φύσιν αούτου κειμένη, έν εκυτή τόν λόγον τής πράξεως έπιφωλάττουσα. Ουδείς βεβαίως δύναται ν' άμφισβήτηση, ότι εις τά σπονδυλωτά ζώα ύπάρχουσι λογικαί πράξεις, εκ του κέντρου του νευρικού συστήματος άποβήουσιν και έλευθέραν ένεργειαν έμφανίζουσι: οί ίπποι έν τώ ίπποφορβείο του Saillon έν άγγλίη παύουσι τόν άκάνθωδη χάρτον, ίνα καταστρέψωσι τάς άκάνθας, πριν τόν φάγωσιν. Αλλά πώς δύναμεθα νά εξηγήσωμεν πράξεις όμοίας και έμφαντικωτέρας τών σπονδυλίαν ζώων; Ο σφής τέμνει τά περά τής συλληφθείσης περ' αούτου μυίας, ύπως έλαττώση τήν αντίστασιν εις τήν φοράν του άνέμου, και δυναθή νά κρατήσει αούτης. Οί δέ τά ήθη τών ζώων σπουδάζοντες διηγούνται πρός τούτοις (ή δέ παρατήρησις αούτη έγενεσ πρδ όλίγου), ότι μόρμηξ τις έπεσεν έπι μικράς τινός λίμνης; σχηματισθείσης διά τής άρδέυσεως φυτού, και έμνεσ μέν έπι τής έπιφανείας, άλλά δέν έδύνατο νά έδούση πρδς τήν όχθην' δύο δέ εκ τών όμοφύλων του, παρατηρούντες τόν κίνδυνον, έσπευσαν νά προσκαλώσασιν και άλλους του είδους των, και σύροντες ελαφρόν ζυλίδιον και θέσαντες αούτο έπι του ύδατος του παρεσκευασαν γέφυραν, δι' ής ο κίνδυνεύων έφθασεν εις τήν όχθην. Καί ένταύθα καταφαίνεται ούχι βεβαίως αούτοματισμός, άλλά καθαρά λογική πράξις, τή συνεννόησις μάλιστα πολλών μηρούκων. Νά υποθέσωμεν (έναν αί ειρημένοι παρατηρήσεις ήναι άληθείς) ότι έν τώ μικροσκοπικώ ύπεροσφραγείο γαγγλίη τών νεύρων τής δργανικής ζωής του μόρμηκος έδρεύει τοιαύτη λογική δύναμις, φαίνεται άτοπον' διότι άπεδειχθη ήδη επιστημονικώς, ότι αί διανοητικαί δυνάμεις, και κυρίως τδ ήγεμονικόν τής ψυχής, εκδηλούνται έντονότερον κατά λόγον του όγκου, του βάρους, τής άναπτύξεως τών γύρων και έν γένει τής άμείνου κατασκευής, ήτοι ευκαρίας; του έγκεφάλου. Οθεν εξ' ανάγκης άφείλομεν νά παραδεχθώμεν, ότι και αί άλλαι λογικαί πράξεις τών έντόμων είπιν ιδέαι έμφυτοι, ύπό τής υπερτάτης δυνάμεως έμπνευσθείσαι, ώς εκδηλούμεναι άνεξαρτήτως του φυσικού δργανισμού του νευ-

ρικού συστήματος. Ζών και έπι τριχονταετίαν διδάσκων έν τή χώρα, ένθα έγεννήθη ο Πλατων, εδδκιμονίζω έμαυτόν, ότι πειρώμαι διά τής φυσικής ιστορίας, διά τών έλατηρίων αούτων τής θετικής φιλοσοφίας νά ύποστηρίξω τήν φιλοσοφικήν ιδέαν του μεγάλου φιλοσόφου του έθνους ήμών, του ήγεμόνος τών φιλοσόφων του άνθρωπίνου γένους.

Όσον αναθίνομεν εις τήν κλίμακα του ζωικού βασιλείου, τοσοούτον βλέπομεν τάς δρμεμφυτικάς δυνάμεις ταπεινουμένας, τήν δέ έγκεφαλικήν έτοιμότητα έπιτεινουμένην και τήν έλευθέραν ένεργειαν του νοός έπι τδ βέλτιον εκπεφρασμένην. Η θεία πρόνοια εις τόν άνθρωπον όλίγα δρμεμφυτα έχορήγησε' και διά τόν λόγον τούτον ο άνθρωπος έν τή βρεφική καταστάσει έχει άνάγκην πλείονος τών λοιπών ζώων συνδρομής' ούχ ήττον εκ τών δρμεμφύτων ή φιλαυτία προωρίσθη ούχι μόνον πρδς τήν αούτοσυντήρησιν, άλλά καθίσταται ο μέγιστος μόχλδς τών άνθρωπίνων πράξεων και τής προόδου αούτης τών κοινωνιών, δσάκις ύπό του νοός δευπόζεσται και ύπό τής όρθής κρίσεως διευθύνεται. Τά δρμεμφυτα τώντι πικρά τοις άνθρώποις, διά τής καλής άγωγής τροπολογούμενα, εξεμμενίζονται ώς είπειν και εις αισθήματα μετατρέπονται' ή μετατροπή δέ αούτη, εκ τρυφεράς ήλικίας έπιτυγχανομένη, παράγει τόν ήθικόν χαρακτήρα του άνθρώπου' διότι αί έπι του νευρικού συστήματος επανακαμεινόμεναι ένεργεια γεννώσι τήν εξιν, ώστε πράξεις τινές, είτε ήθικαί είτε φυσικαί, επανακαμπτουσι πολλάκις αούτομάτως, άνευ προηγουμένης σκέψεως και άνευ τής βουλήσεως αούτης του άνθρώπου.

Τά αισθήματα του καθήκοντος, τής φιλανθρωπίας, τής φιλοπατρίας και τά λοιπά, έμπνεόμενα εκ παιδικής ήλικίας γεννώσι τόν λαμπρόν χαρακτήρα του άγαθού πολίτου, εξεις γινόμενα. «Η δ' εξεις,» λέγει ο άμίμητος Πλούταρχος, «ισχύς και κατασκευή τής περι τδ άλογον δυνάμεως εξ' έθους έγγινόμενη' κακία μέν αν φαύλως, άρετή δέ αν καλώς ύπό του λόγου παιδαγωγηθη τδ πάθος.»

Ο ήθικός τώντι χαρακτήρ του άνθρώπου, έλεγεν ο Κάντιος, είναι τδ προύθν τών πρώτων έντυπώσεων του βίου τής κρίσεως, ή κάλλιον είπειν τής ιδιοσυγκρασίας και τής άγωγής. Αλλ' αί ποώται έντυπώσεις ένεργούνται ύπό τών μητέρων' εις τρόπον ώστε εις τήν ήθικήν μόρφωσιν τής κοινωνίας λαμβάνει μέγιστον μέρος τδ ήθλυ. Καί ήμεις μέν οι πατέρες συντελοδμέν ούκ όλίγον εις τήν άνάπτυξιν του νοός, αί δέ μητέρες συνεργούσιν εις τήν μόρφωσιν τής καρδιάς' και ή μέν του νοός, τελειοποίησις τήν σοφίαν παράγει, άλλ' ή τελειοποίησις τής καρδιάς γεννά τήν άρετήν. Από τής φροντίδος τών μητέρων πρέπει νά προσδοκώμεν έναρέτους πολίτας, δυναμέ-

τους νά στηρίζωσι τήν άληθή έλευθερίαν, άνευ τής όποιας ουδεμία κοινωνία προάγεται και εδδκιμονει. Αί μητέρες, καλώς έννοούσαι τδ καθήκον και συμφέρον τών τέκνων των, δύνανται νά ένσπείρωσιν ευγενή αισθήματα, κακώς δέ σκεπτόμεναι και άπό τυφλής στοργής παραφερόμεναι, αδυνατούσι νά εκκόψωσιν έγκαίρως όρέξεις και κλίσεις, ολεθρίας εις ταύτα και ακολουθώσιν εις τήν κοινωνίαν αούτην. Ερρίκος ο τέταρτος, ο μέγας βασιλεύς τής Γαλλίας, έδειρε τόν υίου του, παιδίον έντα, διότι τδ παιδίον όργισθέν κατά τινος αυλικού, ευφραστήθη όταν έτερος αυλικός επυροβήλησε κατ' αούτου. Ο βασιλεύς τήν εκαστίγωσιν και εκ δευτέρου, ιδών τήν σκληρότητα, του παιδός συντήριψαντος τήν κεφαλήν ενδς στρουθίου, ή δέ βασιλίσα, έν τή κακώς έννοουμένη στοργή της; λυπηθείσα, ειπε τώ βασιλει' «Ούτως, ω βασιλεϋ, τιμωρείς τόν μέλλοντα βασιλεύσαι τής Γαλλίας; Καί σε, ω γύναι, άπεκρίθη ο βασιλεύς, «θέλει κακοποιήσει ο διάδοχος όταν αποθάνω, εάν δέν φροντίσας και σύ από τούδε νά εκκόψης τοιαύτα ελαττώματα.» όπερ και συνέβη. Ο Λουδοβίκος δέκατος τρίτος ύπήρξε τώντι κθλιος μονάρχης, και ιδίως σκληρός και άσπλαγγχος' έβλεπε μετά άκρας άδιαφορίας σαρην τραυματιών γογγυζόντων έν τή τάφρω μετά τήν εκπόρθησιν του Montauban' άντι δέ νά προσπαθήση νά φέρη τήν όμόνοιαν και τήν ειρήνην εις τόν λαόν του, υπέκαυσε τά πάθη και τάς φατρίας ο κθλιος υίός του βασιλέως εκείνου,

«Qui par des longs malheurs apprit a gouverner, Calma les factions, sui vainero et pardonner,»

ώς λέγει ο Πολταίρος έν τή ήρρικιάδι. Ιδού παραδειγμα τής τυφλής αγάπης τής μητρός, ήτις τά μέγιστα εκημίωσε λαόν δλόκληρον' και έσως ήθελεν είσοχι έτι μείζον ή ζημία, εάν τυχερός δέν συνέπιπτεν έν τή άνηλικότατι του Λουδοβίκου νά διοική τήν Γαλλίαν ο Καρδινάλιος Richelieu, ο μέγας ούτος πολιτικός άνήρ, και ακολουθός ο Μιζαρέν.

Βελτιούνται δέ αί κοινωνίαί ή εκφυλίζονται, κατά λόγον τών μορφωθεισών καλών ή κακών εξεων' διότι αί ήθικαί εξεις, καθώς και αί σωματικαί έν γένει, μετοχετεύονται εκ των γονέων εις τά έγκονα. Τήν άλήθειαν ταύτην ήδυνάμην διά πολλών νά ύποστηρίξω, ώφελοούμενος εκ τών συγγραμμάτων του άόκατος Λουσσ, «περι τής φυσικής κληρονομίας,» και του Waitel του καθηγητού του Marbourg, του συγγράψαντος «άνθρωπολογίαν τών λαών έν τή φυσική καταστάσει.» Αλλά τά όρια του μαθήματος δέν επιτρέπουσι νά εισέλθωμεν εις τοιαύτας λεπτομερείας.

Αλλ' ένθ' ή θεία πρόνοια από τών πλείστων κατωτέρων ζώων έστέρησε τόν λόγον τών έπιτελουμένων πράξεων και ένεργειών, εις τόν άνθρωπον κυ-

ρίως έχορήγησεν όργανον τοιοούτον, δι' ού αούτος κέκπηται τδ αούτενεργόν και τδ αούτεζούσιον, τήν ήθικήν έλευθερίαν, ώπτε ή ψυχή γίνεταί κυρία του λόγου τών πράξεων. Τδ όργανον τούτο είναι τδ κέντρον του νευρικού συστήματος, ο έγκεφαλος. Διά του έγκεφάλου εκδηλούνται αί δυνάμεις τής ψυχής, ή δέ βλάβη αούτου ζημιοι ταύτας. Οθεν έπειται, ότι πρδς εκδηλώσιν τών δυνάμεων τούτων ο έγκεφαλος είναι εκ τών όν ούκ άνευ' και έπομένως ή μείζων ευρωστία και ευκαρία αούτου άποτελεί έντονωτέραν, άμικιοτέραν, και τελειότεραν τήν εκδηλώσιν ταύτην. Τοιαύτη δέ έντούτοις ύπήρξεν ή πορεία τής άνθρωπότητος; ώστε, έως ού φθάση ο άνθρωπος, νά έννοήση, ότι διά του όργάνου τούτου, έννοσι, και σπουδάση τήν λογισμόν του διά του λογισμού του παρηλήθον αιώνες έπι αιώνων. Πρώτος Άλχημαίων ο μαθητής του Πυθαγόρου, 520 έτη π. Χ. ευρωστος τόν νοϋν, ως ύπήρξεν ευρωστος τδ σωμα ο συμπολίτης αούτου Μίλων ο Κροτωνιάτης, ύπευτήριξεν, ότι ο έγκεφαλος είναι ή πηγή του λογισμού, ένθ' πρότερον αούτο τδ έλληνικόν έθνος, τδ υπερέχον τών άλλων κατά τήν διάνοιαν, δθεν και τδ μάλλον πεπολιτισμένον, επρέσθευσεν, ότι ο νοός έδρεύει έν τώ θώρακι, ως επρέσθευε και ο κορυφαίος τών Ποιητών λέγων,

Άλλο δ' έν στήθεσι τίθει νέον ευρωστα Ζεύς.

Αλλά ει και ο Δημόκριτος ακολουθός έννόησεν, ότι ή παράνοια γεννάται εκ βλάβης του έγκεφάλου, και ο Αριστοτέλης, ο δημιουργός τής συγκριτικής ανατομίας, περιέγραψε θαυμασίως τόν έγκεφαλον και τούς υμένους αούτου, ο δέ Ερασίστρατος άνεκάλυψεν, ότι ή αισθησις διά τών αισθητηρίων νεύρων έν τώ έγκεφάλω γίνεται, ούχ ήττον κατά πάντα τόν έλληνισμόν εκκολούθει νά επικρατή κοινή γνώμη, ήτις πολλάκις είναι έσφαλμένη, ότι ή ψυχή έδρεύει έν τή καρδιά' ώστε Χρσίππος, ο δευτερότοκος υίός τής Στωικής Σχολής, δύο και επέκεινα αιώνων μετά τόν Άλχημαίωνα, εστήριξε παραδόξως, έπι τής φροξς ταύτης; τών ανθρώπων στηρίζόμενος, τήν έσφαλμένην ταύτην δοξάσιν' τδ δέ παραδοξότερον είναι ότι και έτι βροδύτερον οι ίατροι Πραξιγόρας και φιλότιμος, ευφυσέστατοι άλλως ίατροί, επρέσθευον επίσης, ως διηγείται ο Αθήναιος, τήν ψυχήν έν τή καρδίη καθιδρύσθαι. Αλλά σήμεραν κατέστη άναμφισβήτητον, ότι ο έγκεφαλος είναι τδ όργανον τής διανοίας, ή έδρα τών ένεργειών τής ψυχής. Δέν δύναμαι έντούτοις νά έμφιλοχωρήσω εις ψυχολογικά ζητήματα, διότι βεβαίως κινδυνεύω νά μείνω ύποβρόχιος; ύπό τά ούρανομήκη και άνώμαλα κύματα τής ύψηλής φιλοσοφίας' εκείνο όμως, ύπερ φυσιολογικώς δύναμαι νά είπω είναι, ότι ή αισθησις δέν δύναται νά γίνη αντίληψις, ώστε νά υπάρξη

κοινωνία πρὸς τὰ ἐκτὸς τῆς ψυχῆς ἡμῶν, εἰμὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦς ἡμῶν, ἢν ἐνεργεῖαν προσοχὴν καλοῦμεν. Ἡ ἐκφρασις τῶν ἀρχαίων προσέχειν τὸν νοῦν, ἐκφράζει ἀκριβῶς, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ, ἵνα γίνῃ ἀντίληψις ἢ ἀντίληψις, μορφωθείσα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, γίνεται ἰδέα ἢ δὲ ἀναπόλησις τῶν ἀντιλήψεων καὶ ἰδεῶν, εἴτε τῆ δυνάμει τῆς βουλήσεως, εἴτε καὶ αὐτομάτως, ἀποτελεῖ τὴν μνήμην δικαίως ἄρα ὁ Πλάτων σωτηρίαν τῆς αἰσθήσεως τὴν μνήμην ἐκάλεσεν. Ἐὰν δὲ δὲν μείνῃ ἐντετυπωμένη ἢ ἀντίληψις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἀπόλυται, καὶ ἐπομένως εὐλόγως ὁ Ἀριστοτέλης, κατοχὴν φαντάσματος τὴν μνήμην ὄρισεν ἄνευ τῆς κατοχῆς ταύτης ἀδύνατον νὰ γίνῃ παθήσεις μεταξὺ παραλλουσῶν καὶ συγχρόνων ἀντιλήψεων, ἢ ἐνεργεῖα δηλαδὴ τοῦ νοῦς, ἢν καλοῦμεν σκέψιν. Ἡ δὲ ἀναπόλησις καὶ παράστασις ὁλοκλήρων τῶν ἀντικειμένων, ἢ πολλῶν ἐνταυτῷ ἀποτελεῖ τὴν φαντασίαν, τὴν θυγατέρα ταύτην τῆς μνήμης, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Lelut. Ἀλλ' ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων τὰς ἰδιότητας, τὰς ποιότητες, τὰς ἐνεργείας, τὰς μεταβολὰς, καὶ προσπαθεῖ οὕτως ἰδέας ἀφαιρεμένας παραθέτει ταύτας, ἐπιτυχῶς κοινοποιεῖ τινὰς καὶ ἀναβαίνει οὕτως εἰς καθολικὰς ἰδέας καὶ ἐκ τῶν ἡδὴ κατεχομένων ἰδεῶν πλάττει νέας ἰδέας. Ὅσον ὁ ἐγκέφαλος καθίσταται εὐκράστερος καὶ εὐρωστότερος διὰ τοῦ νόμου τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς καὶ ἰδίως διὰ τοῦ νόμου τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιλογῆς, ὡς ῥηθῆσεται ἐν τῷ δευτέρῳ μᾶθηματι, τοσαῦτον ἢ κρίσις καλουμένη, ἢ ὑψηλὴ αὐτῆς δύναμις τοῦ νοῦς, μορφοῦται καὶ κρατύνεται. Ὁ ἀνθρώπος, διὰ τοῦ νοῦς προσεκτισσάμενος διαφόρους ἰδέας καὶ γνώσεις, ἀνακαλύπτει τὰς ὁμοιότητας καὶ ἀνομοιότητας, τὰς κοινότητας καὶ τὰς σχέσεις, τὰς ἀναλογίας καὶ διαφορὰς ἀνευρίσκει τὰς αἰτίας, ἐξηγεῖ τὸν λόγον τῶν πραγμάτων, ἐξάγει συμπεράσματα, ὑψοῦται εἰς τὰς ἀληθείας καὶ ὁ ἀνθρώπος οὕτω προορᾷ, τί μέλλει συμβῆναι ἐπιχειρεῖ τι καὶ ἢ ἐπιτυχίᾳ τὸ προσρατικὸν αὐτοῦ βεβαιῶν καὶ οὕτως ἢ θεῖα πρόνοια τὴν δύναμιν τοῦ προνοεῖν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ νόμῳ ἐπεδαψίλευσεν. Ἀπ' ἐναντίας ὁ ἀνθρώπος, ὅστις δὲν ἀπεταμίευσεν ἐν τῷ νῷ τὰς ἀναγκαίαις ἰδέας καὶ γνώσεις, καὶ δὲν ἐκτίσαστο εἰς ἀνωμάλων περιστάσεων τὴν ἐγκεφαλικὴν ἐτοιμότητα, ὥστε ὑπερτεροῦσιν ἐν αὐτῷ αἱ ὀρμηφυτικαὶ δυνάμεις, δὲν δύναται νὰ ἐξαγάγῃ, διὰ τῆς τοῦ νοῦς ἐργασίας ἀληθῆ συμπεράσματα, δὲν δύναται νὰ ὑψωθῆ εἰς τὰς ἀληθείας ἐπιχειρεῖ πράξιν καὶ διὰ τῆς κακῆς ἐκβάσεως ἑαυτὸν ζημιῶν εἰ δὲ καὶ τὴν εἰς ὑψηλοτέρων θέσιν καὶ περὶ ἄλλων φροντίξῃ, γίνεται πρόξενος μεγάλων δυστυχημάτων εἰς τοὺς οικίους, τοὺς συγγενεῖς, εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν πατρίδα.

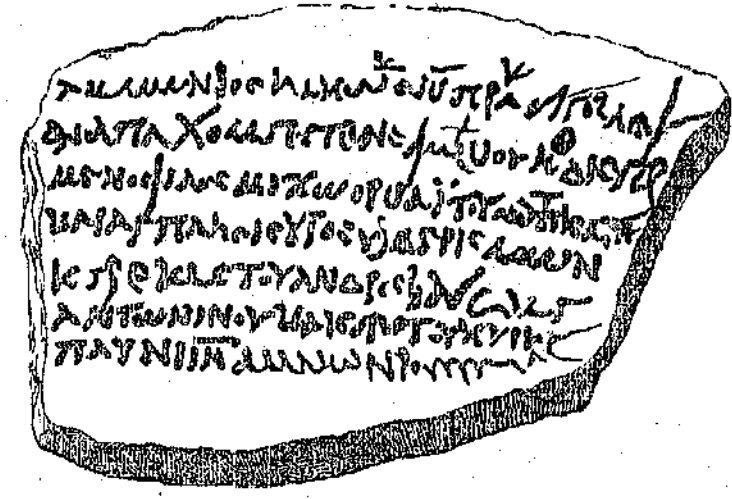
αὐτὴν καὶ τὸ μὲν ἀπαίσιον τοῦ ἀποτελέσματος τὴν ἀκρασίαν ἐξελέγγει, ἢ δὲ μετάνοια τὴν μικρόνοιαν καταγγέλλει. Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν χρησίμου ὄργανον τοῦ ἀνθρώπου ὁ νοῦς καταβάλλει καὶ τὰ ἀλκιμώτερα τῶν ζώων, καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν ὑπεδύλωσε διὰ τοῦ νοῦς τῷ ἄνθρωπος ἤρπασεν ἀπὸ τοῦ Διὸς τὸν κεραυνόν, τουτέστι τὸν ἠλεκτρισμὸν, καὶ κατέστησεν αὐτὸν μέσον, δι' οὗ μεταβιβάζει τὰ διανοήματα τοῦ ἀπὸ περάτων ἑως περάτων ἐν ἀναρῇ. «Πάντες συμφωνοῦσιν οἱ σοφοὶ ἠσαμνύνοντες ὄντως ἑαυτοῦς,» λέγει ὁ ἱερώτατος Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, «ὡς ὁ νοῦς βασιλεὺς ἡμῶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς.» Ὁ νοῦς ἐπλάσσει τὰς τέχνας, ἐπλάσσει τὰς ἐπιστήμας ὁ νοῦς εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ πολιτισμοῦ.

«Νοῦν χρὴ θεῶσθαι, νοῦν τί τῆς εὐμορφίας ὀφείλες, ἔταν τις μὴ φρένας καλὰς ἔχη.»

ἔλεγεν ὁ Εὐριπίδης πρὸς τοὺς χαρίεντας καὶ κομψομένους, τοὺς περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ εἰς τοιαύτην γλώσσαν, ὥστε, μετὰ παρέλευσιν δύο χιλιῶδων καὶ τριακοσίων περίπου ἐτῶν, καὶ οἱ ἀγοραῖοι τῶν ἀνθρώπων καθ' ἡμᾶς ἐννοοῦσι τοὺς στίχους τούτους τοῦ σοφοῦ τραγικοῦ τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὸ πείσμα τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀτυχοῦς ἑλληνισμοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ περὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, δι' οὗ ἢ θεῖα πρόνοια ἐμερίμνησε πρὸς τὴν συντήρησιν τῶν ζώων καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τῇ ἐρχομένῃ συνεδριάσει θέλομεν πραγματευθῆ περὶ τῶν περιστάσεων, αἵτινας συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐτοιμότητος, εἰς τὴν μείζονα δηλαδὴ ἐκτύλιξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων καὶ ἰδίως τῆς κρίσεως, ἐξ οὗ θέλομεν ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ νόμος τῆς ἀναπτύξεως, ἢ ἢ θεῖα πρόνοια ἐσύστησε διὰ τὴν πρόσδοον τῶν ὀργανικῶν ὄντων, παρεδόθη παρ' αὐτῆς τῆ ἐξουσίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως οὗτος, τῆ ἰδίᾳ βουλήσει ὑποκατασάμενος τῷ ἴψιστῳ, προαγάγῃ ἑαυτὸν βαθμηδὸν, κατὰ τὴν πορείαν τῶν αἰώνων.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΠΕΡΙ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΙΝΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΗΣ ΕΠΙ ΚΕΡΑΜΟΥ.

Α.

Ἡ παρατιθεμένη ἐπιγραφή εἶναι ἀπόδειξις δοθείσα παρὰ τῶν αἰγυπτίων εἰσπρακτόρων τῆς Ἐλεφαντίνης νήσου, γεγραμμένη ἐπὶ τεμαχίου κεράμου, οὕτως καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος ἐξεκονίζει ἀπαρἀλλάκτως τὸ ἀνωτέρω πανομοιότυπον ἐξεδόθη δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου.

Ἀπὸ τριακοντα περίπου ἐτῶν οἱ περιηγηταὶ ἤρχισαν νὰ συλλέγωσιν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Νεῖλου τεμάχια κεράμων οἷον τὸ παρακειμενον, εἰς ᾧ εἶναι γεγραμμένοι ἢ ἀποδείξεις μαρτυροῦσαι ὅτι ὁ δεῖνα ἀπέτισε τὸ ποσὸν τοῦ ὀφειλουμένου φόρου, ἢ ὁμολογίαι δοθεῖσαι πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀξιωματικούς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, τῶν λαβόντων τὸν μισθὸν καὶ τὰς ἄλλας χορηγίας, αἵτινες ἀπενέμεντο αὐτοῖς κατὰ διαφόρους ὀρισμένους χρόνους συμφώνως πρὸς τὸν νόμον. Ἐνίστη δὲ καὶ συντομῶταται ἐπιστολαὶ καὶ προσευχαὶ ἀναγινώσκονται ἐπὶ τῶν τεμαχίων τούτων. Εἰδήσεις ἀκριβοστέρας εὐρίσκουσιν οἱ περὶ ταῦτα περιεργοὶ ἐν τε τῷ Corpus inscriptionum graecorum (α), ὅπου ὁ K. Franz ἀπεταμίευσεν ἐξηκονταπέντε τοιαύτας ἐπιγραφὰς, καὶ ἐν ἄλλαις διατριβαῖς, ἐξ ὧν ἰδιαιτέρας μνήμης ἀξίαν νομίζω τὴν σοφὴν ἐκείνην τοῦ K. Egger, τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ KA' τόμῳ τῶν ὑπομνημάτων τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον « Observations sur quelques fragments de poterie antique qui portent des inscriptions grecques » (β). Περὶ τῶν

τοιούτων κεράμων θέλοσι θεσπισθῆ βεβαίως καὶ νεώτεροι εἰδήσεις ἐν τῷ Γ' τόμῳ τῶν ἐρευνῶν, δυτικῶν προτίθενται νὰ ἐκδώσωσιν οἱ κύριοι Brunet de Presle καὶ Egger χάριν τῆς αἰγυπτιακῆς ἱστορίας. Μεταξὺ τῶν πολυτίμων κειμένων δι' ὧν πλουτισθῆσται τὸ ἀξιώλογον τοῦτο σύγγραμμα, θέλομεν εὖρε βεβαίως καὶ τὰ ἐνεπίγραφα τεσσαρακονταδύο τεμάχια κεράμων, ἅτινα ἀνεγνώσθησαν μὲν ὑπὸ τοῦ K. Hase, μένουσι δὲ ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου ἀνεκδότα. Ἡ ἐρμηνεία τῶν ἐπιγραφῶν τούτων δυσκολοτάτη καὶ σήμερον, καθὼ βεβαιοῦται καὶ οἱ ἐκδόται τοῦ Corpus, θέλει κατασταθῆ τότε, ὡς ἐλπίζομεν, εὐκόλος ὅσον καὶ ἢ τῶν ἄλλων πολυαριθμῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἀρχαίων χρόνων.

Οἱ κέραμοι οὗτοι εἶναι τεμάχια ἀμφορέων, καὶ ὀνομάζονται ὄστρακα ἀναγινώσκεται δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῷ Corpus, 5109⁸², καὶ ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένων σοφῶν, οἵτινες μετεχειρίσθησαν ἐνίστη καὶ τὴν λέξιν ταβήλλιον.

Ἡ χρῆσις ὄστράκων καὶ ἐν γένει τεμαχίων κεράμων ἀντὶ καπύρου, πινακίδων ἐκ ξύλου ἠλειμμένων μετὰ κηροῦ καὶ παραμυθῆς, ἦτο, ὡς φαίνεται, κοινὴ διὰ τὴν μεγίστην τιμὴν τοῦ χάρτου. Ὁ K. Fraγκαθῆς, ἀνερευνῶν τὰς ἐπιγραφὰς τὰς ἀναγομένας εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ἐρεχθίου, εὐρεν ὅτι φύλλον χάρτου, πρὸς ἐγγραφήν τῶν λογαριασμῶν τοῦ ναοῦ τούτου, ἠγοράσθη ἀντὶ δραχμῆς μίας καὶ ὀβολῶν δύο, ἐνῷ ξυλίνη πινακίς, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀγορασθεῖσα, ἐτιμήθη μόνον μίας δραχμῆς. Εἰ δὲ παραδεχθῶμεν μετὰ τοῦ K. Bockh ὅτι τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα πρὸ Χριστοῦ ὁ ἀργυρὸς εἶχε τὴν ἀξίαν τετραπλασίαν ἢ σήμερον (α), ἐξά-

(α) T. III Inscriptiones Aegypti et Nubiae.
(β) Ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἐν τῇ Revue archéologique, ἔτ. Π' σελ. 463, ἐπιστολὴν τοῦ K. Lepoint πρὸς τὸν K. Hase, καὶ τὰς πρὸς τὸν K. Desroignes ὑπὸ Rougeas ἐπιστολάς.

(α) Egger. Mémoire d'histoire ancienne vol. 138, καὶ Revue des Antiquités helléniques, tom. Δ', σελ. 52. Ὁρακταίη, τμή. Β', σελ. 489.

Κο δεικνύει ότι ο τύπος ούτος γνωστότατος, και ότι η συγκοπή της λέξεως ταύτης ήτο συνηθεστέρα, ει και μέχρι τουδε ουδέν άλλο έχομεν παράδειγμα.

Η ανάγνωσις του διήγησαν είναι αναμφίβολος έρουνώντες δε τους αριθμούς 4864, 4867, 4868, 4890, εύρισκόμεν την λέξιν ταύτην, ής τινος ή θέσις επί των αποδείξεων ελίγον μεταβάλλεται. Έκ του ήρηκτος τουτου γίνεται δήλον ότι οι άνωτέρω φορολογούμενοι άπέτισαν τά όφειλόμενα. (Corpus insc. grae. 4864. Έρμηνεία του Boeckh. Papyrus Zoidis στίχ. 19, 21, 29.)

Στίχος δ'. Επειδή εκ της εν τω πέμπτω στίχω φράσεως, εκάστου άνθρώς, προκύπτει ότι οι φορολογούμενοι ήσαν τουλάχιστον τρεις, αναγκάζομαι να αναγνώσω εν τοις στίχοις 3 και 4 δύο κύρια όνόματα.

Είς τό όνομα του πρώτου φορολογουμένου παράκειται τό του πατρός αυτού, εις δε τό του τρίτου ή λέξις υίός, τό δε δεύτερον κείται μόνον. Έθος επικράτει να τίθενται εις τάς αποδείξεις, δάκκας ήτο ανάγκη, προς τω όνόματι εκάστου και άλλοι τινές όροι, προς μείζονα βεβαιώσιν της ταυτότητος αυτών.

Τό ΓΑ ΡΙCΜΩΝ άναγινώσεται ούτω μετά τινος πιθανότητος: αλλά τό Corpus ουδεμίαν επιτρέπει ασφαλή έρμηνείαν, ει και πολλά υποθέσεις έρχονται κατά νουν.

Στίχος ε. κ. και προ' αυτώ σημειον (sigle) λίαν άσφαις, (σχηματισθέν, κατά τό φαινόμενον, εκ δύο στοιχείων, του Γ και Ζ.) Σημαίνει δε τό δοθέν ποσόν προ' εκάστου των φορολογουμένων.

Σ. Ν. Είς την θέσιν εις ην κείται τά δύο ταύτα στοιχειά εύρισκόμεν ως επί τό πλείστον επί των αποδείξεων αριθμών, ούτινος ή σημασία δέν ώρισθη άχρις ώρας: μετά βεβαιότητος. Άρα ή προσθήκη αριθμού προ των λέξεων, ατινες καθιερώθησαν εις όρισμόν της χρονολογίας του δστρακου, είναι φυσικωτάτη και εις τό ήμέτερον όπως και εις πάντα τά λοιπά.

Επί τινος παύρου δημοσιευθέντος υπό του Boeckh εις τά υπομνήματα της ακαδημίας του Βερολίνου (1822) τό Ν. σημαίνει Νόμισμα (Franz elementa epigraphicae graecae σ. 369). Τό επί του παύρου τουτου Ν συνοδεύεται και υπό Χ, ήτοι νομίσματος χαλκού.

Επί τινος δστρακου του Corpus (άρ. 4887) αναγινώσκόμεν τό όνομα Ια.Ια.κω' δυστυχώς όπως δέν δύναμεθα ν' αναγνώσωμεν και την προηγουμένην λέξιν, ως πολλά τετραμμένην (α).

(α) Περί των χαλκων νομισμάτων της Αιγύπτου και περι της χρήσεως των λέξεων «νόμισμα χαλκού», ιδε Corpus, τόμ. 1, σελ. 299.

Τό επί του ήμετέρου λοιπόν δστρακου σημειούμενα χαλκω νομίσματα είναι εξήκοντα.

Εύκόλως δε συμπεραίνομεν ότι ο αριθμός ούτος είναι ακριβώς τριπλούς του αριθμού 20 κ, του γράφοντος εν αρχή της γραμμής, όπως αποδειχθή ή δοθείσα ποσότης παρ' εκάστου των φορολογουμένων.

Υπολείπεται να έρμηνεύσωμεν τό μετά τό κ σημειον. Φαίνεται ότι σημαίνει χαλκούν τι νόμισμα, και τό sostertius ό,περ' έσημειούτο δι' Ηs ή Ηs. Οι χαρακτήρες είναι τοσούτω κικώς γεγραμμένοι επί του δστρακου, ώστε νομίζω πιθανωτάτην την ύπαρξιν Η και Σ. (α). Άλλως τε και ο Rascho δίδει παράδειγμα της λέξεως sostertius, γεγραμμένης όπως και επί του ανά χειρας δστρακου.

Όπωςδήποτε ή ανά χειρας απόδειξις διαλευκαίνει εύτυχώς τον μέχρι τουδε άσφαφέστατον αριθμόν 4887 του Corpus.

L. Τό σημειον τουτο άπαντώμεν συνεχώς εις τάς επιγραφάς, τους παύρους και τά δστρακα της Αιγύπτου, προκείμενον πάντοτε του αριθμού του όρίζοντος τό έτος της βασιλείας αυτοκράτορός τινος ή βασιλέως. Και κατ' αρχάς μόνον, επί πολλών μάάλιστα χρόνων, έθεσθερίτο ως τό πρώτον στοιχείον της λέξεως Ιουκάδας, ήτοι έτος, ό Letronne όμως έδωκεν άλλην εξήγησιν. (Franz elementa epigraphicae graecae σ. 375.—Letronne inscriptions grecques et latines d'Egypte C. I, σ. 89.—Corpus inscrip. graec. T. III 327.)

Τό L τουτο πιθανόν να ήναι άπλούν σημειον (sigle) ουδεμίαν έχον ιδιαίτεράν έννοιαν. Εύρίσκεται δε και LK (τό K εντός του L) σημαίνον και. (Franz. C. C. III, 600, 1241, 1718 κλ). Τουτου δοθέντος παράδηλον γίνεται ότι τό L δέν είναι συγκοπή λέξεως, άλλ' άπλούν τι σημειον ως τό επί του πρώτου στοιχείου της άνωτέρω λέξεως, υποπράκτορες. ένίοτε εύρίσκεται επί των αριθμών και τουτο τό σημειον A.

αγ, σημαίνει τό 23 έτος του βασιλείου του αυτοκράτορος Αντωνίου, ήτοι τό 161 μ. Χ.

Πάσαι αύται αι αποδείξεις: χρονολογούνται από του έτους την βασιλείας του ήγεμόνος.

Στίχος ζ'. Ο τύπος, του κυρίου, είτε άπλοής, είτε παρακλουθούμενος υπό της λέξεως ήμων, εύρίσκειται συνεχώς επί των εγγράφων της παρακλής Ισοδυναμεί δε προς τό Dominus noster των ρωμαϊκών και βυζαντινών νομισμάτων.

Άχρι τουδε εύρέθησαν δεκαεπτά αποδείξεις εν της Ελεφαντινης, εκδοθείσαι επί Αντωνίου και χρονολο-

(α) Ιδε Rascho Lexicon rei romanae.

γίαν φέρουσαι εν των έννέα πρώτων ετών της βασιλείας αυτού: ουδεμίαν δε είναι προγενεστέρα του τρίτου έτους.

Στίχος ζ'. Παύρι. Μην των Αιγυπτίων, γεγραμμένος και επί πολλών άλλων δστρακων, των επί της βασιλείας του Αντωνίου. (Corpus N° 4884 σ. 4888.)

τη. Την δεκάτην όγδόην.

Αμμωνίου. Ο Αμμώνιος υπογράφει εις τό τέλος του δστρακου.

Ίσως οι προς τό τέλος του έβδομου στίχου χαρακτήρες ουδεμίαν έχουσι σημασίαν. Ανέγνων δε Παύρι, πρώτον μόν διότι ειλάξω τουτο εκ τινων όριθίων γραμμών, ειτα διότι ο μην ούτος εύρίσκεται και επί άλλων αποδείξεων. δις γεγραμμένος, προ της τελευταίας υπογραφής και μετ' αυτήν.

Ο μην Παύρι, Παουί και Παουί ήρχισε την 20 Μαΐου και έληγε την 24 Ιουνίου' άρα ή προκείμενη απόδειξις εξέδθη περί τάς αρχάς Ιουνίου του 161 έτους (α). Παρατηρητέον δε ότι ο αυτοκράτωρ Αντωνιος απέθανε την 7 Μαρτίου 161, ήτοι 103 περίπου ήμέρας προ του χρόνου, καθ' όν ο ταμίας της Ελεφαντινης έγραφε τάς αποδείξεις αυτού, θέτων τό έτος της βασιλείας του ήγεμόνος εκείνου. Δυσκολώταται να παραδεχθώ ότι εν τω διαστήματι τριών μηνών δέν είχε φθάσει εις Αιγυπτον ή είδησις του θανάτου του αυτοκράτορος.

Προ πολλού οι αρχαιολόγοι περιτήρησαν τοιαύτας αντιφάσεις μεταξύ της επί των αιγυπτίων μνημείων χρονολογίας, και της βεβαιωτέρας χρονολογίας του βίου των αυτοκρατόρων. Νόμισμα του αυτοκράτορος Πρόβου, χαραχθέν εν Αιγύπτω, αναφέρει τό όγδοον έτος της βασιλείας αυτού, αναγορευθέντος τό 276 και αποθανόντος τό 282, μετά βασιλείαν 6 μόνον ετών. Έχομεν δε αιγύπτια νομίσματα του Γάλδου, φέροντα τό δεύτερον έτος της βασιλείας αυτού, ενώ έβασίλευσεν έννέα μόνον μήνας και δεκαερείς ήμέρας.

Ουκ όλίγα νομίσματα του Αδριανού, χαραχθέντα όσάυτως εν Αιγύπτω, φέρουσι την χρονολογίαν του 6 έτους της βασιλείας αυτού, ενώ άνηγορεύθη μόν την 11 του μηνός Αβγούστου του 117, απέθανε δε την 10 Ιουλίου του 138 έτους, ήτοι μετά βασιλείαν 19 ετών και τινων ήμερών.

Πάσαι αύται αι χρονολογικαι δυσκολίαι και πολλά άλλα τοιαύται διαλύονται, άρα ως ενθυμηθώμεν ότι οι Αιγύπτιοι ελογίζοντο τά έτη εκάστης βασιλείας, ουχι από της ήμέρας καθ' ην άνηγορεύθη ο ήγεμόν, αλλά από της πρώτης ήμέρας του μηνός Τάθ, του προηγθέντος της αναγορεύσεως (6).

(α) Αι άνωτέρω χρονολογίαι γράρονται κατά τό γρηγοριανόν. (6) Mémoires de l'Académie des Inscriptions. 1re serie C. XII.

Ανακεφαλαιοϋντες τά άνωτέρω εύρισκόμεν ότι τό δστρακον του Κ. Φίνλαϊού'

α— Ποιείται μνείαν υποπρακτόρων της Αργυρικής Ελεφαντινης, άν ουδεις λόγος γίνεται, καθόσον έγω τουλάχιστον οίδα, εις τά μέχρι τουδε δημοσιευθέντα τοιαύτης φύσεως μνημεία.

β— Δίδει τό παράδειγμα μιας αποδείξεως προς τρεις φορολογουμένους.

γ— Δεικνύει τρόπον άπριθμήσεως των εισπραχθέντων ποσών, άγνωστον μέχρι τουδε επί των τοιαούτων επιγραφών.

δ— Αντί του τύπου «δix Πυχρόμψαχis βοθη.» περιέχει άλλον όλωσ νέον προς ήμας.

Τοιοϋτο τό ανά χειρας δστρακον, όπερ βεβαιώς θέλουσιν έρμηνεύσει εύστοχώτερον οι περι ταύτα δόκιμοι, έχοντες ύπ' όψιν τό ένταϋθα πανομοιότυπον.

Τό κατ' έμά, δέν θέλω περιορισθώ εις τό πρώτον τουτο δοκίμιον' άλλ' επιδιδόμενος εις νέας έρευνας, άρα δε και ώφελομένους από των παρατηρήσεων βσας θέλω προκλέσει ή παρούσα μελέτη, θέλω υποβάλλει εις τό κοινόν έργον αξιώτερον αυτού. Τό παράδειγμα του εκδότου του Corpus διδάσκει ήμας, ότι τά είδη ταύτα των μνημείων πρέπει να δημοσιεύωνται και όταν ή ανάγνωσις δέν ήναι ασφής, και ότι, άτελών ούσων των περι την χρηματιστικην διαχείρισιν της Αιγύπτου ήμετέρων γνώσεων, γίνεται και ή έρμηνεία άτελής.

Οι αναγινώσκοντες την Παρόδωρα μανθάνουσιν εκ του ανά χειρας αξιολόγου υποδείγματος ει μή τι άλλο, τουλάχιστον τό είδος της ταχείας γραφής των αρχαίων' οι δε εξακολουθούσιν την συμπλήρωσιν του άρίστου συγγράμματος του Κ. Letronne, οι Κ. λέγω Egger και Brunet de Presle, εύρίσκουσι νέον κειμήλιον, όπερ έρμηνεύομενον υπό των ήγεμόνων τουτων της επιστήμης, θέλει αυξήσει τον πλούτον των παρ' αυτοίς παρομοίων μνημείων.

Εν Αθήναις, τη 16 Ιουλίου 1867.

ALBERT DUMONT
Μέλος της εν Αθήναις Γαλλ. Σχολής.

ΠΡΟΚΛΗΤΑ ΛΑΛΗΜΑΤΑ.

« Διά τί δέν γράφεις πλέον Ποικίλα Λαλήματα; » Η ερώτησις αύτη, επιστελλομένη μοι από πολλού διά τε άτροπώδων και ταχυδρομείων, βορμική άκάθεκτος περι τάς άκοάς μου. Τά Ποικίλα Λαλήματα, λέγουσιν οι επιστέλλοντες, έταρποι τους άνγίω-

— Τοιαῦτα ληρήματα δὲν λέγει, κύριε, ἡ σοφολογίότης μου· σ' ἐπιβουλεύει ἡ μνήμη σου.

— Ὁπωσδήποτε, τί ποιητέον;

— Τὸ τί ποιητέον εὐκολώτατον· λάβε τὴν Ἀνδρομάχην μου, καὶ καθὼς ἐκεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον κόλλησον καὶ σὺ εἰς τὸ ἐπιθετὸν Ποικίλα τὰ οὐσιαστικὰ λαλήματα.

— Καὶ τί ἐκ τούτου;

— Ἀποϊήτικον κεφάλι! οὕτω θὰ σὲ ὠνόμαζεν ὁ συντεχνίτης μου Ἰακωβάκης Ρίζος ἂν ἦτο παρών. Ἐπελείωσες τὰ μαθήματα τοῦ Γυμνασίου καὶ δὲν ἔμαθες τί σημαίνουναι τὸ λαλῶ καὶ τὸ λαλήμα;

— Τί;

— Ὅ,τι καὶ ὁ παλιναουράς τοῦ Ἀριστοφάνους Ἀκλῶ σημαίνει τὸ λέγω ἀναμῆξ, φέρδην μίγδην, σὰρ γῆς γρηῆς τὰ μαλλιά, ἄνευ εἰρημοῦ καὶ σκοποῦ ὅ,τι καταβῆ εἰς τὴν κεφαλὴν μου.

«Περὶ Ἀθηῶν, περὶ φακῆς
»περὶ Λακεδαιμονίων, περὶ σκόμβρων νέων,
»περὶ σοῦ, περὶ ἐμοῦ, περὶ ἀπάντων πραγμάτων.»
de omnibus rebus et quibusdam alijs. (Ὁ Εὐριπίδης ἐσπούδασε καὶ τὴν λατινικὴν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.) Δὲν ἐνθυμῆσαι καὶ τὸν Πλάτωνα ὅστις ἔλεγε, ἐλησημόνησα διὰ τίνος, ὅτι «λαλοῦσι μὲν οὐ φράζουσι δέ;» ἄγνωστὸν ἐστὶ καὶ οἱ Γάλλοι ἐρμηνεύουσι τὰ ποικίλα λαλήματά μου διὰ τοῦ *habillages sur divers sujets*;

— Καὶ φρονεῖς ὅτι τὰ λαλήματα δὲν θὰ δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς νέας παρερμηνείας;

— Ὅ,τι ἦτο παράδοξον ἂν δὲν ἐγένετο ὅ,τι λέγεις. Ὁ φίλος μου κύρ Ἐπίκτητος ἀξιοῖ ὅτι «πᾶν πραγματικόν ἔχει λαβῆς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφόρητον.» Καλὸν βεβηχίως, καὶ γενναίον, καὶ μεγαλοπρεπὲς, καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς ἴδιον ὅ,τι ἦτο ἂν οἱ σχολιασταὶ σου ἐλάμβανον τὴν φορητὴν, ἥτις, ὡς λέγεις, εἶναι καὶ ἡ ὀρθή· ἀλλὰ μὴ λησμονεῖς ὅτι μίᾳ τῶν πολλῶν ἐλευθεριῶν τὰς ὁποίας κατεκτήσατε τὸν Ὀκτώβριον εἶναι καὶ ἡ ἐλευθερία, νὰ φορτόνη ὁ εἰς εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ ἄλλου τὰ ἴδια ἐλαττώματα.

Ἰπῆκουσα λοιπὸν τὸν διδάσκαλόν μου καὶ σπεύσας ἐτύπωσα κεφαλαίως γράμμασι πλείστον τοῦ Ποικίλα τὸ λαλήματα. Ἀλλὰ φεῦ! πολὺ δὲν παρήλθε καὶ πάλιν πλοῖα καὶ δίκτυα· καὶ βόμβοι καὶ κρωγμοὶ καὶ φωνοκοπήματα περὶ ἐμέ. «Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν! ἰδοὺ ἐκ νέου Μ καὶ Κ καὶ Ο καὶ Λ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἀλφαιῶτου στοιχεῖα.» Καὶ μετ' ἀπάγουσιν ἀπὸ τοῦ Ἄνα εἰς τοῦ Καϊάφα, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸ Πραιτώριον.

— Διδάσκαλε, ἀνακράζω ὀδυρόμενος πρὸς τὸν Εὐριπίδην, διδάσκαλε, οὕτε τὰ λαλήματά σου μετ' ὠφέλησαν. Εἰς μάτην ἐπικαλοῦμαι τὸ παράδειγμα σου· οὐδεὶς μετ' ἀκούει· δι' ἄγνοιαν οὐκ ἐξυχνυώ-

ράνθης. Ἐπέρασες, λέγουσιν, ἡ μόδα καθ' ἣν ὁ νοῦς «παλαιούμενος ἀνήθεα» σήμερον, προσθέτουσιν, ἀπ' ἐναντίας νερούλιάζει.

Καὶ ὁ Εὐριπίδης ὑπομειδιάσας μετὰ σοβαρότητος ἐπλησίασεν εἰς τὴν τράπεζαν ἐφ' ἣς ἔκειντο ἀτάκτως μεγάλα καὶ μικρὰ βιβλία, καὶ ἀνοίξας ἐν τούτων, ἀνάγνωθι μεγαλοφώνως εἶπε τὴν σελίδα ταύτην· ἐγὼ δὲ ὑπακούσας ἀνέγνων τὰ ἐξῆς·

«Σώζεται εἰς τὸ ἔθνος μας· μίᾳ φυλλάδι' χάριν σεμνοπρεπείας· δὲν ἀναφέρω τὸν τίτλον τῆς· αὐτὴ ἡ φυλλάδι' διηγείται ὅτι τρεῖς ἐπαξείδευαν εἰς πλοῖον· τὸ ταξίδι, ὡς φαίνεται, ἦτον ἀπὸ τὴν ὠραίαν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὸ ἀσιατικὸν ἀγοργιάκι· οἱ δύο εἶδαν εἰς μίᾳ παλαιᾷ πράξιν τοῦ τρίτου ἕνα ἐγκλημα φοβερόν· ἐγκλημα διὰ τοῦ ὁποίου ὑπωπτεύοντο κινδύνους καὶ πνιγμὸν εἰς τόσον σύντομον ταξίδι· ὁ ἕνας τῶν δύο ἔγεινε κατηγορὸς καὶ ὁ ἄλλος δικαστής, καὶ ὁ κατηγορὸς ἀνεθυμίζωντας τὴν πράξιν τοῦ κκούργου συντρόφου, ἰδοὺ ἔλεγεν ἐξ αἰτίας σου ὅ,τι χαθοῦμεν· ἡ μάρη θάλασσα θὰ μᾶς χύσῃ ὄλους τῆς τοῦ ἀνέμου· δὲν θὰ μᾶς κλείσῃ τὰ μάτια οἱ φίλοι ἀλλὰ θὰ μᾶς φάγουν τὰ ψάρια. Θέλετε νὰ μάθετε, Κύριοι, ποῖον ἦτον τὸ φοβερόν ἐγκλημα τοῦ ἀθωοτάτου τούτου συντρόφου; μὴ φορὰ τρώγοντας μαρουλόφυλλα δὲν ἔβαλε ξύδι!

»Ὁ ἐγκαλούμενος ἔχασκεν ὡσὰν μαγικούφης ἀκνώωντας, καὶ δὲν ἐχώραγεν εἰς τὸν νοῦν του, πῶς, διὰ τί δὲν ἔβαλεν ἀρτιμὴν εἰς τὰ μαρούλια, ἐμελλε νὰ χαθοῦν· καὶ πῶς; ὅταν καθαρωτάτη ἡμέρα ἐφώτιζε τὸ κατάσταινον καὶ τὰ ἀηδόνια τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης ἔσμιγον ταῖς φωναῖς των μελωδικώτατα. Μ' ἔλα ταῦτα ἠθέλησε καὶ ν' ἀπολογηθῆ· ἀλλὰ ὁ δικαστής προπέρνωντας καὶ τὸν κατηγορὸν ἔλεγε, στρεφόμενος πρὸς τὸν ἐγκαλούμενον, ὅτι ὑπάρχουν μερικὰ παλιόγραφα εἰς τὴν σαβοῦραν τὰ ὁποῖα ἀποδείχνουν τὴν ἐνοχὴν του» (α).

— Καὶ τί σημαίνει αὐτό; ἠρώτησα μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν.

— Σημαίνει ὅτι καὶ σὺ ἔφαγες μαρουλόφυλλα χωρὶς ξύδι, καὶ τοὺς ἐσκανδάλισες. — Ἐξεκαρδίεθην γελῶν καὶ ἐνθυμηθεὶς τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰπόντος· «οὐ μὴ φάγω κρέας εἰς τὸν αἰῶνα ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω,» ἀπέπεμψα τὸν παρενοχλοῦντα με τυπογράφον δι' ἀπαιτήσεως Ποικίλων, εἰπόν· «οὐ μὴ φάγω μαρουλόφυλλα εἰς τὸν αἰῶνα ἵνα μὴ δώσω ἀφορμὴν εἰς νέας εὐφρεῖς ἐρμηνείας.» ἰδοὺ ἡ ἀπάντησίς μου, ἀπάντησις *identique*, κατὰ τοὺς διπλωμάτας, πρὸς πάντας συγγενούς τοὺς ἐρωτήσαντάς με διὰ τί ἔφαυσα γράφων Ποικίλα λαλήματα. E.

(α) Γεωργίου Τερτίστου ἀπολογία κτ. σελ. 38.